

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
 ישיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

המלך

פרשת ויגש

אור

משלי פרק יט (כא) רבות מחשבות בלב איש ועצת יקוק היא תקום ::

בראשית פרשת ויגש פרק מה (ג) ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו:
(ד) ויאמר יוסף אל אחיו גשנא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה: (ה) ועתה אל תעצבו ואלי
יחר בעיניכם כי מכרתם אתי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם: (ו) כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים
אשר אירחיש וקציר: (ז) ושלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה: (ח) ועתה לא
אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים ושימני לאב לפרעה ולאדון לכלביתו ומשל בכל ארץ מצרים:
 מדרשי חז"ל:

מבואר במסכת חגיגה דף ד ע"ב רבי אלעזר כי מטי להאי קרא בכי, ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו. ומה תוכחה של בשר ודם כך, תוכחה של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה. עוד מבואר בפסיקתא זוטרתא בראשית ויגש פרק מה סימן ג) ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף. ר' שמעון בן אלעזר משום ר' אלעזר בן עזריה שהיה אומר דבר משום אבא כהן ברדלא, אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה, וכו' יוסף קטן שבשבתים היה, ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, שנאמר ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבא הקדוש ברוך הוא ויוכיח לכל אחד לפי מעשיו על אחת כמה וכמה.

שאלות:

א) הקשו המפרשים מדוע יוסף חוזר על השאלה העוד אבי חי אחרי שכבר נדברו בדבר קודם? ב) חז"ל אומרים מכאן אוי לנו מיום הדין ומיום התוכחה שאם השבטים לא יכלו לעמוד בתוכחת יוסף ק"ו בתוכחת הקב"ה, ועלינו להבין מה היית תוכחת יוסף לאחיו? ג) ולמה רבי אלעזר כשהיה מגיע לפסוקים אלו היה בוכה?

חשיבת האנושות:

כבר כתבנו וביתר ביאור נרחיב הדבר כיצד האדם חושב ומסתכל על מאורעות חייו בבריאותו ובהקורה איתו, וכעת נוסיף ונרחיב על הקורה לאדם בסביבתו כאשר אדם נפגע מחבירו או הזיקו או גזל אותו או רימה אותו וכדומה כל אדם מתייחס למעשיו של חברו שהוא המזיק והוא הפוגע ולזאת משיב לו מנה אחת אפיים ולפחות צועק או כועס עליו ומתעוררת שנאה ומחלוקת כלפיו בהיות ורואה בו את האשמה לפגיעה ולנזק, אולם תורתנו מלמדת אותנו שהאדם טועה בהיות ואין האדם אלא כאבן שנוזקת על הכלב או כמקל שמכים בו שברור שלא האבן ולא המקל נושאים באשמה לפגיעה והנזק, בהיות וכל בר דעת מבין שיש אדם המניע והפועל מאחורי האבן או המקל, כך הדבר גם בייחס למעשיו של האדם אין האדם אלא כלי שרת של הקב"ה כאשר נבאר, למרות שאין ספק שיש דיני חושן משפט בין אדם לחבירו ויש חובות ממוניות שמתחייב בהן המזיק מצד הדין ויכול לתובעו בבית הדין אך הכל נעשה בישוב הדעת ובאהבה ומקבל עליו את הדין בשמחה, זאת ועוד יש גם שו"ע חמישי שהוא מעל הכל לפני משורת הדין שעל האדם לעשות חשבון הנפש עם עצמו מדוע הדבר קרה לו כאשר נבאר בפרשתנו.

אתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה:

והנה בחידושי הגרי"ז סימן עד כתב לבאר היכן תוכח יוסף וכתב וז"ל ויגש (מ"ה, ג') ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף וכו', ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו. ובמדרש רבה ע"פ זה אמר אבא כהן ברדלא אוי לנו יום הדין אוי לנו מיום התוכחה יוסף קטן של שבטים לא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו כשיבא הקדוש ברוך הוא ויוכיח לכל אחד לפי מה שהוא וכו' עאכו"כ עכ"ל, ויש לבאר בזה שהרי יוסף לא אמר להם אלא "אני יוסף" והיינו שהראה להם החטא עצמו ולא יותר ובהכירם אותו לא יכלו לענות כי נבהלו, עאכו"כ כשיבא הקדוש ברוך הוא ויוכיח את כל אחד "לפי מה שהוא" היינו דיאמר לו החטא ולא יותר מה גדולה תהיה החרדה רק מהכרת החטא בלבד ודו"ק.

אולם נראה לענ"ד להוסיף ולבאר מלבד הביאור הנ"ל, כי יסוד תוכחת יוסף היא על חוסר האמונה שלהם, בזה שאמר אני יוסף וכי הוא מולך על מצרים וממשיך אל יחר בעיניכם כי מכרתם אתי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם. ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים ושימני לאב לפרעה ולאדון לכלביתו ומשל בכל ארץ מצרים: ואכן חזר על הדברים לאחר פטירת אביו כמפורש בבראשית פרשת ויחי פרק נ (טו) ויבאו אחיו יוסף פלימת אביהם ויאמרו לו וישטמנו יוסף והשב וישב לנו את פליהרעה אשר גמלנו אתו: (טז) ויצאו אליו יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר: (יז) כהתאמר לי יוסף אבא שא לא פשע אחיך וחסאתם כירעה גמלוך ועתה שא לא לפשע עבדי אלהי אביך ויבך יוסף בדברם אליו: (יח) ויכלו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הנונו לך לעבדים: (יט) ויאמר אלהם יוסף אלתיבאוי כי התחת אלהים אני: (כ) ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה למען עשה פנים הנה להחית עסרבו: (כא) ועתה אלתיבאוי אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם וינתם אותם וידבר עליכם: **ביאורם של דברים** יוסף מוכיח אותם שכל התנהגותם כלפיו נובעת מחוסר האמונה התמימה בבורא עולם שהוא מנהיג את העולם ובריותיו ואין אדם יכול לעשות דבר בלי רצון וגזירת הבורא יתברך, והראיה שאתם חשבתם עלי לרעה אולם האלוקים חשבה לטובה בכדי להחיות נפש, הרי שהמציאות טפחה על פניכם ככל שחשבתם לנקום בי ולבטל את תוכניות הקב"ה לא עלתה בידכם, ולזאת אניני מאשים אותכם כי זה היה רצון השם ולכן אין בלבי שנאה עליכם כל מה שנעשה איתי אינו ממכם אלא מאת הבורא יתברך בכדי שאני יהיה השליח להטיב עימכם ויעשה חסד אתכם, אולם להם מציאות זו מחייבת חשבון נפש נוקב כיצד הם נהגו כקטני אסנה ושכחו את בוראם ושנאו אותו והגו בו באכזריות ודבר זה היה נוקב עד עמקי תהום שראו בעיניהם כיצד הם היו חסרי אמונה ומה יענו ליום דין כאשר השאלה הראשונה לעתיד לבוא האם נשאת ונתת באמונה כאשר נבאר. אף גם זאת כי כן דרך בוראנו ישתבח שמו אשר אחת ממידותיו הוא ארך אפיים נושא עוון ועובר על פשע, וביאר ר' משה קורדובירו בספרו **תומר דבורה**, כי מדתו של השי"ת הוא, שנושא עוון. הכונה בזה כי למרות שהאדם חוטא גם בזמן העבירה הקב"ה נושאו ומפרנסו עד שאותו אדם שעשה העוון והכעיס את בוראו יחזור בתשובה וזו המדה שמטיב לאותו אדם שהרע כביכול במעשיו כלפי השי"ת.

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
 ישיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

אוי לנו מיום התוכחה:

ובזה יובן היטב מדוע היה בוכה רבי אלעזר או ריו"ח לפי המדרש כשהיה מגיע לפסוקים האלה וכן את דברי רשב"א בשם אבא ברדלא אוי לנו מיום התוכחה, מאחר וכאשר ישאל את השאלה הראשונה כמאמר הז"ל **במסכת שבת דף לא ע"א** אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, וכו'. הרי ברור שאדם חושב שהוא חי באמונה אולם יראו לו את מעשיו כיצד סותרים את האמונה ומדוע נלחם ועשה מריבה ומחלוקת כנגד פלוני או כיצד נהג כלפי מי שפגע בו או הזיקו לא התייחס אלא לפוגע והמזיק אולם חשבון הנפש לא עשה עם עצמו שיש בורא לעולם המסתתר מאחורי כל מקרה בעולם עם כל אחד ואחד ולהתבונן בעבור מה השם הביא עליו את הצרה הזאת ובמקום להאדים את חברו ולעסוק רק בזה כיצד לנקום ולהשיב מלחמה השערה אינו עושה חשבון הנפש עם עצמו על כל המתחולל איתו וזו ממש כפירה בבורא יתברך ומה יענה ביום פקודה.

יסוד החובת לבבות אין עוד מלבדו ואפס זולתו:

ובעצם הוא היסוד אשר מבואר בספר חובת הלבבות ונעתיק קטעי דברים מלשונו, וז"ל **בשער ד - שער הביטחון בפתיחה** מפני שאם איננו בוטח באלהים בוטח בזולתו, ומי שבוטח בזולתו ה' מסיר האלהים השגחתו מעליו, ומניח אותו ביד מי שבוטח עליו ויהיה כמי שנאמר בו: **כי שתים רעות עשה עמי אזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות נשברים וגו'**, ואמר: וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב, ואמר הכתוב: ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, ואמר: אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב, ואמר: ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו. **עוד כתב בספר חובת הלבבות שער ד - שער הביטחון פרק ג וז"ל והחמישי, שאין ביד אחד מהברואים להועיל את נפשו ולא להזיקה ולא לזולתו, כי אם ברשות הבורא יתברך.** עוד כתב שם וז"ל וההקדמה השלישית, שייחד אלהיו בבטחונו בו במה שהוא חייב לבטח בו, **ואל ישתף זולתו עמו ויבטח עליו ועל אחד מהברואים, ויפסד בטחונו באלהיו בהשתתף זולתו עמו, וכבר ידעת מה שנאמר באסא עם חסידותו עת שסמך על הרופאים, דכתיב ובחליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים, ונענש על זה, ואמר הכתוב: ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו עכ"ל.** **ביאורו** כמבואר בדברי הימים ב פרק טז (יב) וַיִּחְלָא אֶסָא בְּשֵׁנֵת שְׁלוֹשִׁים וַתִּשַׁע לְמַלְכוֹתוֹ בְּרַגְלָיו עַד לְמַעְלָה חָלְיוֹ וְגַם בְּחָלְיוֹ לֹא דָרַשׁ אֶת־יְקֹקֶק כִּי בְרַפְּאִים: שאסא מלך יהודה למרות שחלה דרש רק ברופאים ותלה בהם ביטחונו ולא התפלל להשם, זו כפירה בהיות הגם שצריך ללכת לרופאים אך חייב להבין ולהאמין כי הרופא הוא השם יתברך והוא ישלח לו את רפואתו דרך הרופא מאחר ואין הדבר נתון כלל ביד הרופא בלעדי רצון השם. **עוד כתב בספר חובת הלבבות שער ד - שער הביטחון פרק ד וז"ל בא"ד אבל עניני אויביו וחומדיו ומבקשי רעותו, יבטח בעניניהם על הבורא יתעלה ויסבל חרפתם, ואל יגמל להם כפעלם, אך יגמלם חסד ויעשה להם כל מה שיוכל לעשותו מן הטוב, ויזכר בלבו, שתועלתו וזקוקו ביד הבורא יתעלה. ואם יהיו סבה להזיקו, יחשב עליהם טוב, ויחשד את עצמו ומעשיו ברוע הקדמותיו אצל אלהיו, ויתחנן אל האלהים ויבקש מלפניו לכפר עונותיו, ואז ישובו אויביו לאהבתו, כמו שאמר החכם: ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו.**

וביאורו שחובת האדם לבטוח ולהאמין בקב"ה בלבד שהכל תלוי בו ואין שום דבר ולא בריה ולא כוח בעולם שנעשה נגד רצונו וברגע שבוטח בדבר נוסף פירושו של דבר שאינו מאמין ובוטח בקב"ה בשלימות שהכל תלוי בו בלבד, וממילא הקב"ה מסלק השגחתו מעליו, וממוצא דבר מובן מאליו שכאשר יפנים האדם שגם נזק שעשה חברו הוא מאת השם יתברך שהוא עילת העילות וסיבת הסיבות, ממילא לא תהיה מריבה ומחלוקת ושנאה בין אדם לחברו ומריבה בינו לבין אשתו ולא עם משפחתו ולא עם שכניו ולא בחברתו, בהיות שהוא מבין כמו שלא כועס על האבן שנזרקה או המקל שהכו בו מאחר ואינו אלא כלי שימוש ביד הזורק והמכה, כך גם כל מעשיו של האדם לחברו אינו אלא כלי שרת בלבד של הקב"ה להביא על האדם את גזירת הבורא יתברך ומגלגלין חובה על ידי חייב, כך שאין מקום לא לשנאה ולא למחלוקת.

ההבדל בין מידתו של רבי עקיבא לנחום איש גס זו:

ובזה נוכל להבין ולהעמיק מהו ההבדל בין מידת נחום איש שהיה אומר על מה שקורה לו גם זו לטובה לבין תלמידו רבי עקיבא שהיה אומר כל מה דעביד רחמנא לטובה? ונראה שיש שני סוגי הבנות אצל בני אדם כאשר קורה לאדם איזה צער או מאורע שלילי יכול להבין שאמנם זה רע אך כל מה שעושה השם הוא לטובת האדם, ויש הבנה נוספת שזה עצמו מה שנראה לאדם רע הוא טוב כי רק בעיני האדם להבנתו זה רע אבל באמת זה טוב, וההבדל בין שני ההבנות האלה כאשר חברו עושה לו רעה אם הוא מבין שזה רע הרי אפילו שמקבל שהכל מאת השם ומייסרו לטובתו אך אינו יכול להחזיר טובה למי שגמלו רעה, ולהבנה השנייה הרי מבין שגם אותה רעה היא טובה ואם כן ראוי לגמול לחברו טובה כנגד כמו שהיה אצל נחום איש גס זו שלקחו ממנו את הזהב והחליפו בעפר ואותו עפר נעשה בו נס והיה שוה יותר מזהב. וזו דרגתו של יוסף שאמר להם אמנם אתם חשבתם עלי לרעה אבל האלוקים חשבה לטובה ואני יגמול טובה תחת טובה.

מעשה עם רבי ישראל מסלנט כיצד השיב טובה תחת רעה:

פעם נסע רבי ישראל ברכבת מקובנא לווילנא. כדרכו נסע יחידי בלי מלוים והיה לבוש באחד העם. על ידו ישב אברך אחד, שחזותו הוכיחה עליו, שזה עכשיו ירד מעל שולחן חותנו, והתריס כנגדו כל הזמן בתלונות ותרעומות, כשרבי ישראל הצית סיגריה, התחיל להתרעם שאינו יכול לסבול את העישון. למרות שקרון זה היה מיוחד למעשנים, ביקש רבי ישראל את סליחתו וכיבה את הסיגריה. אחרי רגעית מועטים, מצא האברך שוב מקום להתלונן על ר' ישראל בדבר האשנב הפתוח. רבי ישראל, אחרי שהצטדק בנחת שלא הוא פתח את החלון, קם וסגרו. כשהגיעה הרכבת לווילנא יצא קהל רב לקראת רבי ישראל להקביל את פניו בכבוד רב. כשהאברך נודע, שאותו האיש שהעליבו והרעימו, הוא רבי ישראל מסלנט חשכו עיניו. כל הלילה נדדה שינה מעיניו. למחרת בבוקר, הלך לאבסניתר של רבי ישראל לבקש סליחתו. טרם הספיק לפצות פיו, הקדימו ר' ישראל בסבר פנים יפות, ביקשו לשבת ושאלו לשלומו האם כבר נח מעמל הדרך. קבלת פנים נאה זו הדהימה את האברך. הוא פרץ בבכי והתחיל להתחנן לפניו שיסלח לו. רבי ישראל ניחם אותו ושידלו בדברים שלא יצטער, ושאלן

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
 שיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

אדם עומד על דבר אלא אם כן נכשל בו. כשרבי ישראל נודע מפי האברך, שהוא בא לוילנא להשיג. "קבלה" לשחיטה, הביע את רצונו לפעול לטובתו, הוא לקחו תיבך אל חתנו רבי אליהו אליעזר, שהתאכסן בביתו, וביקשו לעזור לו. כשרבי אליהו אליעזר תהה על קנקנו ומצאו ריק, ניחם אותו רבי ישראל, תלה קלקלתו בעמל הדרך והציע לפניו לבוא בעוד ימים אחדים, כשרבי ישראל ראה, שאיך אותו אברך שב אליו, המציא את עצמו לפניו, מצא לו שוחט מובהק שילמדנו הלכות שחיטה ובדיקה, וסיפק לו למשך אותו זמן את כל צרכיו. לא עברו ימים מרובים, ואותו אברך השתלם לשוחט מומחה מוסמך מכמה רבנים גדולים, ורביי ישראל לא הרפה ממנו, עד שהושיבו בקהלה הגוונה".

אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה:

וכבר לימדונו חז"ל במסכת חולין דף ז ע"ב ואמר ר' חנינא: אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר: מה' מצעדי גבר כווננו, ואדם מה יבין דרכו. **וכתב המאירי בבית הבחירה מסכת חולין דף ז ע"ב** מיסודי התורה הוא להיות האדם מתבונן (האדם) ומכיר שכל מה שיארע לו מאיזה מין של צרה הכל במשפט מצד עונש משפטי ישרו יתברך והוא שאמרו אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה ויבא מזה שיפושפוש במעשיו וישוב מדרכיו הרעים והוא שאמרו דם ניקוף כדם עולה ואמר דרך צחות בגודל ימין מפני שהוא הולך בו במהירות ונוקף בכח ומצטער הרבה וכל שכן בניקוף שני עד שלא נתרפא הראשון שהוא מכאיב ביותר: **וכך כתב הגאון רבי חיים ב"ר שלמה טירר מטשרנוביץ זצ"ל נפטר לפני מאתיים שנה בספרו סידורו של שבת חלק ב דרוש ג פרק ב-יב וז"ל בא"ד בעת אשר בא עליו החושך וצרה שלא תבא מפגעי הזמן ומקרותיו מכל יסורי עוה"ז גדול או קטן נותן עיניו ולבו לשמים. לומר הלא ידעתי כי אין דבר קל שיהיה נעשה בעולם בפרט עמו בית ישראל מקטן ועד גדול בלי השגחה והבטה פרטיות מאתו ית'. וזכר כל היצור לפניו בא ובפרט מעשי איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר אף שנסתר בתוך דרך הטבע עכ"ז** ההשגחה אמתיות שופע בתוך דרך הטבע להעשות לכל איש ואיש יגזר הגוזר בהשגחה בכל יום ובכל עת ובכל שעה ובכל רגע ורגע. **ואין דבר קל בעולם שיהיה נעשה במקרה כדרך שהעולם אומר ואמרו חז"ל אין אדם נוקף אצבעו מלמטה עד שמכריזין עליו מלמעלה וכיון שכן הוא על מה עשה ה' ככה לענוש אותי ביסורים האלו הלא טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ותמיד חפץ בטוב בריותיו למלא כל משאלותם וחפצם בכל הטובות וברכות ומה חרי האף הגדול הזה להכאיבני ולשלוח עלי יסורין האלה אם לא כי הוא רוצה לרפאני רפואה שלמה רפואת הנפש שעל ידי היסורין האלו אשוב אליו בלבב שלם בנפש חפצה בכל עוז ותעצומות.**

הכל בידי שמים, חוץ מצינים פחים:

עוד לימדונו חז"ל במסכת כתובות דף ל ע"א והתניא: הכל בידי שמים, חוץ מצינים פחים, שנאמר: צינים פחים בדרך עיקש שומר נפשו ירחק מהם. **וכתבו בעלי התוספות מסכת נדה דף טז ע"ב** הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים - ובאלו נערות (כתובות ל). דאמר הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים הכא איירי בתולדות האדם ובמדותיו והתם מיירי במאורעות כגון חלאים ופורעניות דהכל נגזר עליו ואינו יכול לזוהר כדאמר בחולין (דף ז): **אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה חוץ מצינים ופחים שיכול לשמור עצמו וכו' עכ"ל.** נמצינו למדים מדברי חז"ל ומבעלי התוספות שכל הקורה עם האדם בכל מאורעות חייו הם קשורים אך ורק למעשיו מאחר והכל מאת השם יתברך והדבר רק בכדי לעורר את האדם לחשבון הנפש ולתקן מעשיו, וברגע שהאדם מתמקד בהחזרת מלחמה ומריבה ושנאה כלפי מי שעשה הרי מסיר את השגחת השם יתברך ממנו ואינו מבין שכולם שליחו של הקב"ה.

שלום בית תלוי במעשיו של האדם:

ובדרך זו כתב מרן החיד"א בהקדם אשר דרשו חז"ל במדרש בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נד-א [כא, כב] ויהי בעת ההיא ויאמר אבימלך ופיכל שר צבאו, משלי פרק טז (ז) בְּרָצוֹת יִקְוֶה דְּרַכֵּי אִישׁ גַּם אֲזַנְיָו יִשְׁלַם אֹתוֹ: רבי יוחנן אמר זו אשתו שנאמר (מכה ז) אויבי איש אנשי ביתו. ועל פי זה כתב מרן החיד"א בספרו יוסף תהילות לבאר את הפסוק בתהלים פרק לח פסוק ד אֵינְמִתֶּם בְּבִשְׂרֵי מִפְּנֵי זַעֲמָד אֵינְשָׁלוּם בְּעַצְמֵי מִפְּנֵי חֲטָאתֵי: אי"נ אפשר בפי אין שלום בעצמי בהקדים מוסר השכל לאדם שלא מצא מנוח בביתו זו אשתו. אם בעל נפש הוא ישים אל לבו מקרא מלא מרצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אותם ואמרו רבותינו זכרונם לברכה בני ביתו. איכא השתא על עסקי ריב"ה אכן נודע שאינו רצוי לפני המקום שאם רוצה ה' דרכיו היה משלים בני ביתו אתו. לכן יפושפוש במעשיו ונוח לשו"ב בתשובה ואחר כך רוצה ה' את יריאיו שלום בביתו ובחומותיו וזה שאמר אין שלום בעצמי זו אשתו על דרך שאמר זאת הפעם עצם מעצמי והיא כנגדו מדייני אשה כל זה מני חטאתי דאם זך בלי פשע ה' יברך בשלום.

פני הדור כפני הכלב.

אולם רבים הן אשר טועים וכל מחשבותם מתמקדים באלה שפגעו או הזיקו וכדומא ועליהם אמרו חז"ל במסכת סוטה דף מט ע"ב רבי אליעזר הגדול אומר מיום שחרב בית המקדש וכו' בעקבות משיחא חוצפא יסגא ויוקר יאמיר וכו' אויבי איש אנשי ביתו פני הדור כפני הכלב ע"כ. מלבד אשר ביארו בכוונת מאמר זה שבעיקבתא דמשיחא המנהיגים ידמו לכלב אשר הולך לפני אדונו ונראה לכל שהוא המנהיג אך המתבונן יראה שהכלב מידי פעם מסתובב לראות לאן פני אדונו מתכוון ללכת ומיישר דרכו לפי זה, וכך בעיקבתא דמשיחא המנהיגים יסובבו את פניהם לראות מה רצון העם ומה רוח הציבור ועל פי זה מנהיגים את העם כמעשיו של הכלב, אך מלבד זה עוד מבארים בכוונת חז"ל שהעם ידמה למעשיו של הכלב שכאשר זורקים עליו אבן הוא רץ אחרי האבן ונושכו כאילו האבן היא הזיקה אותו ואינו משכיל להבין שהאדם שזרק את האבן הוא המזיק ועליו היה צריך לכעוס, כך בני אדם כאשר פוגעים בהן מפנים מחשבתם לפוגע ותולים בו כל האשמה ומגיבים ומתנהלים כפי הבנתם אך הם טועים שאינם מאמינים שיש בורא לעולם המסתתר מאחורי כל מקרה בעולם ולהתבונן מדוע הקב"ה עשה לו זאת ולעשות חשבון הנפש כמנהג הכלב.

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
 שיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

סגולת אין עוד מלבדו:

זאת ועוד כאשר האדם מאמין באמונה שלימה מלבד שמעורר עצמו לחשבון הנפש אף גם זאת זוכה ומבטל מעליו כל גזירה רעה כמבואר בחז"ל במסכת חולין דף ז ע"ב, וכן במסכת סנהדרין דף סז ע"ב, כתוב בדברים פרשת ואתחנן פרק ד (לה) אַתָּה הָרֵאתָ לְדַעַת כִּי יִקְוֶה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבָּדוֹ: ואומרת הגמרא על כך. אין עוד מלבדו - אמר רבי חנינא: ואפילו כשפים. ההיא איתתא דהות קא מהדרא למישקל עפרא מתותיה כרעיה דרבי חנינא, אמר לה: שקולי, לא מסתייעא מילתיך, אין עוד מלבדו כתיב. והאמר ר' יוחנן: למה נקרא שמן כשפים? שמכחישין פמליא של מעלה! שאני ר' חנינא, דנפישא זכותיה. ואמר ר' חנינא: אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר: מה' מצעדי גבר כווננו, ואדם מה יבין דרכו. ופרש"י מסכת סנהדרין דף סז ע"ב אפילו כשפים - אין בהן כח לפני גזרתו, שאין כח מלבדו. מתותיה כרעיה - לעשות לו מכשפות. אם מסתייע - מילתיך, אם את מצלחת לעשות לי מכשפות - עשי. אין עוד מלבדו כתיב - ואם המקום חפץ בי לא תוכלי להרע, ואם תוכלי מאתו יצא ואני מקבלן. והאמר רבי יוחנן: למה נקרא שמן כשפים - שמכחישין פמליא של מעלה! - שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה. וכתב בספר דף על הדף בשם האמרי אמת (בלק תרע"ז) מבאר דאצל רבי חנינא מצינו שאמר בחולין (ז' ע"ב) "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה - אא"כ מכריזין עליו מלמעלה", ואם כן מי שמאמין באמת כ"כ בהשגחה פרטית, ממילא אפילו כשפים לא יוכלו להזיק לו. וכתב על כך הגאון הרב חיים ואלוזין זצ"ל בספרו נפש החיים שער ג פרק יב מה שכתוב "שאני ר"ח דנפיש זכותי", לא שסמך ר' חנינא להסתכן ע"י כח תורתו ועבודתו, אלא שזו סגולה "לכל אחד ואחד", שכשהאדם קובע בלבו שד' הוא האלקים, ואין עוד מלבדו יתברך, והכל מלא אחדותו הפשוט ית"ש, ומבטל בלבו בטול גמור, ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ממילא יתבטלו מעליו כל הכוח והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לשלוט עליו, ולהזיק לו בשום דבר.

מעשה שניצל בזכות הסגולה:

מסופר על הנצי"ב בנו של הגר"ח כי פעם פשטו הצבא של הקיסר על החנויות לבדוק חשדות של סחורות מוברחות וכדומא והיו מחרימים וכמובן עונשי מאסר וכדומא והיה סוחר יהודי שהיה לו חנות בשוק וכל מסחרו בסחורות האסורות ואם יעלו עליו צפוי לא רק לאבד רכושו אלא גם להישלח לסיביר ומי יודע מה אחריתו, בצר לו הלך לנצי"ב וסיפר לו על צרתו, אמר לו הנצי"ב כי ידועה הסגולה של אביו שאם כל אדם בשעת צרתו ישב ויתרכז ויחשוב ויפנים בליבו באמת שאין עוד מלבדו ואפס זולתו לא יאונה כל רע, ואכן התיישב וחזר ושינן הדבר מאות פעמים, והנה זה היה בזמן שהצבא וחייליו נתנו צו סגירה לכל החנויות והם פותחים חנות חנות ובודקים ועושים כבשלהם, וכאשר הגיעו לחנות של היהודי היה צהריים המפקד הורה לעצור וללכת להפסקה ואחר כך נחזור להמשך ועשו סימן על החנות של היהודי, בחזרתם מההפסקה התעורר ויכוח הם החנות שעשו עליה סימן כבר בדקו אותה או לא ופתאום המפקד הורה שיחילו מהחנות הבאה כי המסומנת כבר עשו, וכך בזמן שהיה יושב ומשנן לעצמו את הסגולה הגדולה להפנים בליבו את האמונה שאין עוד מלבדו התחולל הנס הגדול וניצל מגזירה קשה. וכן מפורסם שבעת שברח הגר"ח מבריסק זצ"ל מאימת הצוררים מורשא בדרך עלותו לארץ ישראל, הי' במצב של סכנת נפשות, והשתמש בסגולה נפלאה זו להעמיק במחשבת אשר "אין עוד מלבדו", ונצלו הוא ובני ביתו ממות בטוח.

דבר הגר"ח קנייבסקי שליט"א כל הפחדים של האדם הם מחוסר אמונה:

כתב הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א בספרו ארחות יושר (פרק כג): יש אנשים שמפחדים תמיד ומתייראים מכל מיני פורעניות כגון ממחלות וממלחמות ומאנשים רעים וכו', והם כל ימיהם בפחדים ורעדות ודאגות מכל מיני דברים שמא יהיה כך ושמא כך, ויש שמרוב פחדים מתייראין לנסוע למקום אחר ויש שמתייראים לצאת מביתם ר"ל, וכו' וגם הדאגות מזיקים לגוף וגורם לכל מיני מחלות ר"ל כמ"ש בסנהדרין (ק ע"ב) לא תיעול דויה (דאגה) בלבך דגברי גבורין קטל דויה, **וכל זה בא ממיעות אמונה, שאם היה מאמין באמונה שלמה שהכל בא מהקב"ה ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה א"כ מה לו לפחד** אם ח"ו נגזר עליו אין חכמה ואין תבונה לנגד ה', ואם לא נגזר אין לו מה להתיירא, ואנחנו תמיד כל רגע ביד ה' בין בזמן מלחמה ובין בזמן שלום והרבה דרכים למקום, ואין לפחד רק מהקב"ה, ולפחד שמא יעבור על א' מהעבירות ח"ו או לא יקיים המצוות וח"ו מזה אין לפחד כלום.

מוסר השכל:

עלה בידנו להשכיל ולהבין למרות שרבות מחשבות בלב איש וטועה לתלות הקורה איתו בבני אדם אך האמת עצת השם היא תקום, כי המאמין באמונה שלימה בקב"ה ויודע שאין עוד מלבדו ואפס זולתו הרי הוא מבין שכל מאורעות חיינו הן אותות מהשמים ואינו מייחס אותן לבריות אלא הן שלוחיו של הקב"ה ולזאת מתעורר מכל אירוע לעשות חשבון הנפש מה השם יתברך תובע ממנו, וזו כוונת התורה לא תיקום ולא תיטור אני השם, ולכאורה מה שייך בזה אני השם? אלא הכונה שאדם שמאמין שאני השם הוא שמסתתר מאחרי כל פעולות האדם ממילא לא שייך לנקום ולנטור לחברו. ובדרך זו אינו מגיע למחלוקת שנאה ומריבות ואף שורר שלום בית בביתו ובכל סביבתו, זאת ועוד שהבוטח בהשם יתברך חסד יסובבנו וניצול מכל גזירה רעה ואין פחד משום דבר בהיות ושם בהשם בטוחונו והוא השומר ומגן עליו מכל דבר רע כי הכל ביד הבורא יתברך לטוב ולמוטב, ואפשר לבאר שזה רמוז בפסוק אתה הראת לדעת כי השם הוא האלוקים אין עוד מלבדו המכוון בזה כידוע ששם הו-י-ה מסמל מידת הרחמים ושם אלוקים מידת הדין וכוונת הפסוק לומר שאדם צריך להפנים ולהחדיר בתת מודע שלו כי הן בחינת השם והן בחינת אלוקים אין עוד מלבדו ולא יחשוב שזה מהאדם, ובזה שנתחזק באמונה שתהיה זכה וטהורה נזכה להסתופף תחת הבורא יתברך וזוכים לכל הישועות והנפלאות אמן ואמן.

החוחם בברכת שבת שלום ומבורך

בידידות ואהבה
מרדכי מלכא